

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота
магістра

з теми: **«ЕКФРАЗИС У ХУДОЖНІЙ СИСТЕМІ РОМАНІВ**

Д.Г. ЛОУРЕНСА»

Виконала: студентка 2 курсу
Angb1-M17 групи
спеціальності 014 Середня освіта (Мова і
література (англійська), додаткова
спеціальність 014 Середня освіта (Мова і
література (німецька)
Юрчак Ірина Олегівна

Керівник:
Титянін К.О., кандидат філологічних
наук, доцент, доцент кафедри
слов'янської філології та загального
мовознавства

Рецензент:
Кеба О.В., доктор філологічних наук,
професор, завідувач кафедри
германських мов і зарубіжної літератури

Кам'янець-Подільський - 2018 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Історико-літературні і теоретико-методологічні аспекти роботи.....	7
1.1. Творчість Д.Г. Лоуренса у науково-критичній рецепції.....	7
1.2. Екфразис як теоретико-літературна проблема.....	19
Висновок до розділу.....	24
Розділ 2. Інтермедіальна складова ранньої творчості Д.Г. Лоуренса	25
Висновок до розділу.....	43
Розділ 3. Живописний екфразис у романі "Сини і коханці".....	44
Висновок до розділу.....	52
Розділ 4. Образи мистецтв у романах "Райдуга" і "Закохані жінки".....	53
Висновок до розділу.....	68
РОЗДІЛ 5. Екфрастичні аспекти поетики візуальності в романі "Коханець леді Чатерлі".....	69
Висновок до розділу.....	75
ВИСНОВКИ.....	76
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80

ВСТУП

Твори англійського письменника Девіда Герберта Лоуренса (David Herbert Lawrence, 1885-1930) неодноразово ставали об'єктом уваги літературознавців різних країн. Разом з тим, незважаючи на такий пильний інтерес, комплексне дослідження проблеми культури в творчості письменника навряд чи можна вважати вичерпним. Безперечною оригінальністю Лоуренса-художника, яка дозволяла органічно вписати його творчість в сферу модерністського мистецтва, нерідко виступала вагомою підставою для того, щоб «ізолювати його досягнення від широкого історичного і культурного контексту».

Девід Герберт Лоуренс - один з своєрідних англійських письменників початку минулого століття. Двадцять років його творчої біографії представляють приклад інтенсивних художніх шукань. Їх підсумком стали десять романів, десять книг віршів, стільки ж п'єс, понад півсотні оповідань, що склали п'ять збірників, три з яких вийшли посмертно, кілька повістей, три книги подорожніх нотаток, безліч літературно-критичних есе та особистих записів, що склали щоденник письменника і були опубліковані після його смерті. Всесвітньо відомим Лоуренс став завдяки чотирьом романам: «Сини і коханці», «Райдуга», «Закохані жінки», «Коханець леді Чаттерлей».

Читаючи прозу Лоуренса, відчувається, що твори належать талановитому та обдарованому письменникові; перед нами, роботи художника в буквальному і переносному сенсі цього слова. Лоуренс творча особистість, справжній митець і художник, який не тільки володіє словом, а й втілює свої творчі задуми за допомогою засобів живопису і графіки як в літературному творі, так і на полотні. Образотворче мистецтво і можливості, що відкриваються перед художником, можливості самовираження переслідували Лоуренса з ранньої юності і протягом усього життя, а в останнє десятиліття його творчої біографії привели до створення незліченних

акварелей, які на жаль, здебільшого не збереглися, і декількох десятків полотен маслом.

Думки Лоуренса про єдність твору як основи його естетичної досконалості впливають з його філософського погляду на цілісність всесвіту і прояснюються в процесі духовного саморозкриття автора. Складна композиція лоуренсівського тексту звертає увагу на аналіз поза сюжетних елементів і предметних деталей; це наближає читача до розуміння авторського бачення світу, який одночасно належить до різних видів мистецтва.

Актуальність теми дослідження. У ранніх романах Лоуренс намагається втілити своє живописне і колористичне сприйняття світу в словесних картинах, що робить актуальним розгляд художнього світу його творів в першу чергу з інтермедіальних позицій. Труднощі цього завдання полягають в тому, що йому одночасно є необхідною і навіть хвилюючою соціальна тема, на ділі що виявляється чужою його безпосередньому сприйнятті світу. Подолання цього протиріччя, яке Лоуренс шукає в наочності живописно-колористичних картин буття героїв своїх творів, визначають особливу складність творчості письменника.

Об'єктом дослідження є всесвітньо відомі романи раннього і пізнього періодів творчості Д. Г. Лоуренса «Сини і коханці», «Райдуга», «Закохані жінки» та «Коханець леді Чаттерлей».

Предмет дослідження. Робота присвячена інтермедіальності в творчості Лоуренса, тобто організації тексту в процесі з'єднання живописного бачення з мовними засобами реалізації творчого задуму. Кожен твір, розглядається та аналізується з точки зору реалізації в ньому інтермедіальних зв'язків, що сприяють створенню характерів і вирішенню моральних конфліктів, що визначають відносини героїв Лоуренса і глибину їх психології.

Мета та завдання дослідження. Метою є виявлення художньої своєрідності світогляду Д. Г. Лоуренса та інтермедіального аспекту його творчості. Відповідно завданням даного дослідження є:

- аналіз понять екфразису та інтермедіальності в художньому тексті;
- дослідження впливу, який сприяв формуванню художнього методу письменника;
- пошук мовних засобів для включення прозових соціальних тем в сферу істинно поетичного мистецтва;
- втілення живописного світосприймання в літературному тексті;
- виявлення специфіки жанрової і поетичної взаємодії концепції творчої особистості;
- прояви інтермедіальності в прозі Лоуренса;
- осмислення і зіставлення розвитку творчості Лоуренса-письменника з творчістю Лоуренса-художника.

Метод дослідження. Основою роботи є уявлення про інтермедіальність як про наявність в тексті одного виду мистецтва образності описаної засобами іншого виду мистецтва.

В роботі використані праці вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячені методиці інтермедіального аналізу, теорії роману і взаємодії різних видів мистецтв у творчості Лоуренса. Методологічно характеристика його творів поєднує принципи інтермедіального і порівняльно-історичного аналізу, розкриваючи таким чином значущість і новизну вкладу письменника-художника в культуру його епохи.

Наукова новизна дослідження обумовлена новим методологічним підходом до раннього і пізнього періодів творчості Лоуренса, яка всебічно розглядається з точки зору взаємодії тісно і органічно переплетених художніх світів, які взаємозбагачуються, в результаті чого творчість Лоуренса представлена як результат взаємодії образності різних видів мистецтва. Аналіз творчості Лоуренса з точки зору інтермедіальності

дозволяє нам продемонструвати системний характер творчої взаємодії письменника і художника, творця єдиного художнього світу.

Структура і зміст роботи. Робота складається зі вступу, п'яти розділів з підрозділами, висновків та списку використаних джерел.

У вступі визначаються актуальність і новизна дослідження, формулюються його цілі і завдання, визначається предмет та об'єкт дослідження.

У першому розділі розглядаються історико-літературні і теоретико-методологічні аспекти роботи, зокрема творчість Д. Г. Лоуренса у науково-критичній рецепції та визначення екфразису як теоретико-літературної проблеми.

У другому розділі «Інтермедіальна складова ранньої творчості Д.Г. Лоуренса» розглядаються особливості синтезу мистецтв в творчості Лоуренса, визначається співвідношення інтермедіальності і синтезу мистецтв, аналізуються риси інтермедіальності в його ранній прозі.

У третьому розділі «Живописний екфразис у романі "Сини і коханці"» розглядається ідея багатой колірної палітри роману за допомогою позначень кольорів.

У четвертому розділі «Образи мистецтв у романах "Райдуга" і "Закохані жінки"» на прикладі романів розглядаються особливості символіки Лоуренса і своєрідність композиції романів, та неоднозначне трактування автором подій, що описуються в творі.

В п'ятому розділі досліджується роман Д. Г. Лоуренса «Коханець леді Чаттерлі» та екфразистичні аспекти поетики візуальності у ньому.

У висновку підводяться підсумки виконаної роботи: підкреслюється поєднання складної символіки з правдивими начерками сцен повсякденного життя та формування світогляду Лоуренса як письменника і художника.

ВИСНОВКИ

Проблема екфразису, історія вивчення якого починається з античності, розглядається сучасної філологією в різних аспектах. Актуальність дослідження даного типу тексту обумовлена інтересом до інтерсеміотичного характеру художнього тексту, що включає описи творів живопису. Екфразис являє собою вербальний опис творів мистецтва, розміщених всередині оповідання і збагачує його мальовничістю. Особливо важливу роль екфразис відіграє в творах на тему мистецтва і художника.

Описи творів мистецтва часто зустрічаються в літературних текстах Дейвіда Герберта Лоуренса – одного з своєрідних англійських письменників початку минулого століття. Двадцять років його творчої біографії представляють приклад інтенсивних художніх шукань. Світовою популярністю Лоуренс зобов'язаний чотирьом романам: «Сини і коханці» (*Sons and Lovers*, 1913), «Райдуга» (*The Rainbow*, 1915), «Закохані жінки» (*Women in Love*, 1920), «Коханець леді Чаттерлей» (*Lady Chatterley's Lover*, 1928).

Формування світогляду Лоуренса відбувалося в епоху корінних перетворень соціально-економічного, політичного і духовного життя, стрімкого розвитку науки, філософії, мистецтва і літератури. В основі процесів, які відбувалися лежало конфліктне протистояння і взаємодія традиції попередніх епох і новаторських відкриттів сучасності.

Погляди Лоуренса сформувалися під впливом різних мислителів: філософів А. Бергсона, Ф. Ніцше, психолога З. Фрейда, теоретиків естетизму Дж. Рескіна і У. Пейтера, живописців П. Сезанна і В. Ван Гога, а також письменників Дж. Еліота, Т. Гарді, Дж. Конрада, Р. Кіплінга та творів російської літератури.

Творчість Лоуренса займає проміжне положення між реалістичною традицією і модернізмом. Використовуючи термін «протомодернізм» і

визначаючи його естетичні принципи, Лоуренса вважають яскравим представником цього напрямку.

Письменник поєднує в своїй художній творчості філософські погляди позитивістів і представників натуралізму з поглядами прихильників романтичної ідеалізації; використовує образотворчі і виразні можливості літератури попередніх епох, поряд з новаторськими відкриттями в області живопису і в мистецтві оповіді.

Співвідношення концепцій визначає особливості етичних і естетичних поглядів Лоуренса і їх переломлення в його творчості. Своєрідність ідейно-естетичної позиції Лоуренса викликано його переконанням в тому, що художник присвячує свою творчість відтворенню властивого людині сприйняття життя як «сукупності митей, що безперервно перетікають одна в одну». Призначення мистецтва і призначення художника укладено в тому, щоб запам'ятовувати скороминущість і глибину сформованих в певний момент відносин через призму авторського світосприйняття.

Аналіз романів «Сини і коханці», «Райдуга», «Закохані жінки», «Коханець леді Чаттерлі» в контексті інтермедіальності дозволяє відзначити ряд особливостей, що складають специфіку художнього світу письменника:

- збереження зв'язку з жанровими, композиційними, стилістичними традиціями англійського реалістичного роману;
- оновлення тематики - заміна подієвого ряду, позначаючи міжособистісний конфлікт реалістичного роману, описом внутрішніх психологічних колізій і емоційних переживань, а також прагнення знайти художні засоби, необхідні для передачі конфлікту в свідомості індивіда;
- використання (слідом за прерафаелітами) досягнень живопису, гри світла, тіні, кольору і форми (характерних для художників імпресіоністів і постімпресіоністів) в творах словесного мистецтва;
- використання символіки, заснованої переважно на образах флори і фауни.

Обдарованість Лоуренса як письменника і як живописця і взаємодія, а іноді протиріччя двох поглядів на світ - Лоуренса, який зображує світ фарбами, і Лоуренса, який зображує світ словом, визначали всі його творчі пошуки на цьому етапі. В результаті світобачення Лоуренса-живописця повинно було збагатити і зробити істинно універсальним художній світ творів письменника. Але на першому етапі цього не сталося. Ми можемо говорити лише про складні пошуки можливостей передачі мальовничої образності засобами літератури.

Творчу подвійність своєї натури він подолав пізніше в романі «Коханець леді Чаттерлей» і в італійських оповіданнях, збагативши тим самим англійську літературу новою якістю. Можливості з'єднання точок зору, властивих різним видам мистецтва, які захоплювали Лоуренса, залишаються актуальними і в літературі XXI століття. Тому те, що в сучасному літературознавстві називається інтермедіальністю, має досить значні перспективи як в творчості, так і в якості методу дослідження.

Метою даного дослідження було виявлення художньої своєрідності світогляду Д. Г. Лоуренса та інтермедіального аспекту його творчості. В результаті написання роботи було виконано наступні завдання:

- проаналізовано поняття екфразису та інтермедіальності в художньому тексті;
- досліджено вплив, який сприяв формуванню художнього методу письменника;
- виявлено мовні засоби для включення прозових соціальних тем в сферу істинно поетичного мистецтва;
- проаналізовано втілення живописного світосприймання в літературному тексті;
- виявлено специфіку жанрової і поетичної взаємодії концепції творчої особистості;
- досліджено прояви інтермедіальності в прозі Лоуренса;

– опрацьовано осмислення і зіставлення розвитку творчості Лоуренса-письменника з творчістю Лоуренса-художника.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Beal A. D. H. Lawrence. NY., 1961. - 128 p.
2. Black M. D.H. Lawrence: The Early Fiction [Text] / Black M. - Macmillan, 1986. - 280 p.
3. Britton D. "Lady Chatterley": The making of the novel. – Univ. Hyman, 1988., - 300 p.
4. Brown C.S. The Relations between Music and Literature as Field of Study // Comparative Literature, XXII, 1970, Nr. 2. - 320 p.
5. Fernihough A. The Cambridge Companion to D.H. Lawrence. / Fernihough A. Cambridge University Press, 2001. - 292 p.
6. Lawrence D. H. Essays and Belles-Lettres. L., 1939. - 412 p.
7. Lawrence D. H. Odour of chrysanthemums and other stories / D. H. Lawrence. - M. : Progress Publishers. - 1977. - 292 p.
8. Lawrence D.H. Short Stories. Vol. 1. L.: Heron books, 1984. - 224 p.
9. Lawrence D.H. Sons and Lovers. L.: David Cambell Publishers Ltd, 1991. - 372 p.
10. Lawrence D.H. The Selected Letters. L., 1969. - 235 p.
11. Lawrence D.H. The White Peacock. L.: Penguin Books, Harmondsworth, 1974. - 368 p.
12. Lawrence D.H. Women in Love / D.H. Lawrence. - USA: Penguin, 1995., - 360p.
13. Maddox B. D.H. Lawrence. The Portrait of a Marriage. L., 1994. - 656 p.
14. Phoenix: The Posthumous Papers of D. H. Lawrence. / Ed. and with an Introd. by E. D. McDonald. L., 1967. - 352p.
15. Schneider D.J. Lawrence: The artist as psychologist.– Univ. press of Kansas, 1984., - 241p.

16. The Collected Letters of D.H. Lawrence. / Ed. Moore H.T. Vol. 1. NY., 1962. - 192 p.
17. Widmer K. The Art of Perversity. D.H. Lawrence's shorter fictions./ Widmer K. – University of Washington Press, 1962. – 271 p.
18. Worthen J. The life of outsider./ Worthen J. – Penguin Books, 2005. – 518 p.
19. Аллен У. Традиция и мечта. М.: Прогресс, 1970.; - 443 с.
20. Антонова К. Н. Художественный мир прозы Д. Г. Лоренса 1910-х годов: интермедиаальный аспект: дис. ... канд. филол. наук. СПб., 2011. - 174 с.
21. Антонич Б.-І. Мистець пристрасті / Б.-І. Антонич // Всесвіт. - К. : Видавництво "Радянський письменник", 1990. - № 2.- 133 с.
22. Антонова К. Н. Художественный мир прозы Д. Г. Лоуренса 1910-х годов: интермедиаальный аспект: дис. ... канд. филол. наук. СПб., 2011. - 174 с.
23. Бергсон А. Введение в метафизику. СПб.: М.И.Семеновъ, 1914. – 468 с.
24. Борисова И. Перевод и граница: Перспективы интермедиаальности // Toronto Slavic Quarterly. 2007 – 220 с.
25. Бочкарева Н. С. Образы произведений визуальных искусств в литературе (на материале художественной прозы первой половины XIX века): дис. ... канд. филол. наук. М., 1996. - 155 с.
26. Бояновська І. Пошук первинної суті життя / І. Бояновська // Всесвіт. - К. : Радянський письменник, 1989. - №12. - 192 с.
27. Брагинская Н. В. Экфрасис как тип текста (к проблеме структурной классификации) // Славянское и балканское языкознание. М.: Наука, 1977. – 354 с.

28. Бушманова Н.И. Проблема интертекста в литературе английского модернизма (проза Д.Х. Лоуренса и В.Вулф). Автореф. дис. На соиск. учен. степ. д. филол. наук. М., 1996. – 180 с.
29. Ван Гог В. Письма. М., Л.: Искусство. 1986. - 606 с.
30. Вежбицкая А. А. Язык. Культура. Познание. М.: Русские словари, 1997. – 425 с.
31. Виттельс Ф. Фрейд. Его личность учение и школа. Л.: ЭГО, 1991. - 387 с.
32. Волков Н.Н. Цвет в живописи. М.: Искусство, 1984. - 320 с.
33. Геллер Л. Воскрешение понятия, или Слово об экфрасисе/ Л. Геллер // Экфрасис в русской литературе : Труды Лозаннского симпозиума / под ред. Л. Геллера. — М. : МИК, 2002. – 170 с.
34. Гончаренко Э. П. Модернизация автобиографизма в творчестве Д. Г. Лоуренса (рассказ "Запах хризантем") / Э. П. Гончаренко // Актуальні проблеми літературознавства та стилістики. - 2005., - 450 с.
35. Дмитриева Н.А. Живое прошлое. Судьбы искусства: век XIX, век XX. // Иностранная литература. 1988. № 2. – 166 с.
36. Дмитриева Н.А. Изображение и слово. М.: Искусство, 1962. 314 с.
37. Жлуктенко Н. Ю. Английский психологический роман XX века / Н. Ю. Жлуктенко. - К. : Выща школа, 1988. - 150 с.
38. Зайцев А.С. Наука о цвете и живопись. М.: Искусство, 1986. - 147 с.
39. Зарубежная литература конца XIX - начала XX века : в 2 т. Т. 2 / [В. М. Толмачев, А. Ю. Зиновьева, Д. А. Иванов и др.] ; под ред. В. М. Толмачева. - 3-е изд., стер. - М. : Академия, 2008. - 400 с.
40. Затонський Д. В. Про модернізм і модерністів / Д. В. Затонський. - К. : Вид-во худ. літ-ри, 1972. - 272 с.

41. Ильин И.П. Некоторые концепции искусства постмодернизма в современных зарубежных исследованиях. — М. — 1998. - 256 с.
42. Ковалев. Ю. Английская новелла. Перевод с англ. Примечания Ю. Ковалева. - М. : ТЕРРА, 1997. - 560 с.
43. Кузнецова Е.А. Эстетика импрессионизма. // Вестник Московского университета. Серия 7. Философия. 2000. № 2. – 280 с.
44. Лексикон загального та порівняльного літературознавства. - Чернівці : Золоті літаври, 2001. - 636с.
45. Літературознавчий словник-довідник / [за ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка]. – 2-е вид., випр. і доп. – К.: Видавничий центр “Академія”, 2006. – 752 с.
46. Лотман Ю.М. Культура и язык // Лотман Ю. М. Семиосфера. СПб. — 2010. - 560с.
47. Лоуренс Д. Г. Женщины в любви: Роман / Пер. с англ. Е. П. Колтуковой.– СПб.: Азбука, Азбука – Аттикус, 2012., - 640с.
48. Лоуренс Д. Г. Коханець леді Чаттерлі: роман / Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка НАН України; пер. Радієнко Д. О.– Х.: Фоліо, 2005., - 152с.
49. М.Контсантини «Экфрасис: понятие литературного анализа....» // НЛО «Невыразимо выразимое»: экфрасис и проблемы репрезентации визуального в художественном тексте: Сборник статей / Составление и научная редакция Д.В. Токарева. — М.: Новое литературное обозрение, 2013. - 572 с.
50. Морозова, Н.Г. Экфрасис в прозе русского романтизма: дис. ... канд. филол. наук. — Новосибирск, 2006. – 210 с.
51. Мур Дж. Доказательство внешнего мира. — В кн.: Аналитическая философия. М.: Изд-во МГУ, 1993. – 544 с.
52. Павличко С. Зарубіжна література. Дослідження та критичні статті / С. Павличко. - К. : Основи, 2001. - 559 с.

53. Пономарева Е. Ю. лингвокогнитивные модели концептуальной оппозиции «Тепло-холод» на примере синестезии цвета и эмоции. Вестник Тюменского государственного университета №1, 2013. – 130 с.

54. Пономарева О.А. «Литература» — «Живопись» — «Музыка»: Интермедиальность романа «Кысь» Т. Толстой // В мире науки и искусства: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии: сб. ст. по матер. X междунар. науч.-практ. конф. Часть II. – Новосибирск: СибАК, 2012. – 270 с.

55. Проскурнии Б.М. Английская литература 1900-1914 гг. (Р.Киплинг, Дж. Конрад, Д.Г. Лоуренс): Текст лекций. Пермь: Изд-во Пермского гос. ун-та, 1993. – 98 с.

56. Рубинс М. Пластическая радость красоты. Экфрасис в творчестве акмеистов и европейская традиция / М. Рубинс. — СПб. : Акад. проект, 2003. - 354 с.

57. Сатретдинова А. Х. Интертекстуальность поэзии В. Брюсова: Дис. канд. филол. наук: 10.01.01. Астрахань, 2004. - 197 с.

58. Стырник Н. С. Творчество Д. Г. Лоуренса в рецепции западного литературоведения / Н. С. Стырник // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство. - 2010. – 367 с.

59. Тишунина Н.В. Методология интермедиального анализа в свете междисциплинарных исследований // Серия “Symposium”, Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века. , Выпуск 12 С-П: 2001. – 364 с.

60. Фарино Е. Введение в литературоведение: Учебное пособие. СПб.: Издательство РГПУ им. А.И. Герцена, 2004. - 639 с.

61. Фрейд З. Тотем и табу. Психология первобытной культуры и религии. СПб.: Алетейя, 1997. - 222 с.

62. Экфрасис в русской литературе: труды Лозаннского симпозиума / Под ред. Л. Геллера. - М.: Издательство «МИК», 2002. – 198 с.

63. Яценко Е. В. Образы визуальных искусств в творчестве Джона Фаулза (на материале романа «Волхв») : автореф. дис. На соискание науч. степени канд. филол. наук : спец 10.01.03 «Литература народов стран зарубежья» / Е. В. Яценко. — М., 2006. — 326 с.